

Dorota Czerwińska
Uniwersytet Wrocławski

Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2016 r., V KK 30/16¹

Commentary to the Supreme Court's decision of June 7th 2016, V KK 30/16

Streszczenie

W glosowanym postanowieniu Sąd Najwyższy zajął słuszne stanowisko, że nieobecność części członków składu orzekającego na fragmencie rozprawy głównej tylko wtedy stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, gdy pod jego nieobecność przeprowadzono czynności dowodowe. Autorka zgadza się z powyższą tezą, jednak zwraca uwagę na pojawiającą się w uzasadnieniu postanowienia niepokojącą tendencję do relatywizowania bezwzględnych przyczyn odwoławczych z uwagi na relację popełnionych uchybień do interesów procesowych oskarżonego. W glosie przeanalizowano poglądy doktryny i judykatury na bezwzględną przyczynę odwoławczą w postaci nieobecności jednego z członków składu orzekającego na całej rozprawie. Przeprowadzone rozważania prowadzą do wniosku, że rację ma Sąd Najwyższy, nie widząc konieczności powtarzania niektórych czynności procesowych (niebędących czynnościami dowodowymi) mimo zmiany składu orzekającego, nietrafne jest jednak podejmowanie choćby próby oceny przeprowadzonych pod nieobecność całego składu orzekającego czynności z perspektywy ich stosunku do interesów procesowych oskarżonego. Istota bezwzględnych przyczyn odwoławczych sprowadza się bowiem do ich niezależności od ewentualnego wpływu na treść orzeczenia; bez znaczenia przy ich stwierdzeniu pozostaje także co do zasady kierunek zaskarżenia orzeczenia.

słowa kluczowe

bezwzględne przyczyny odwoławcze, zasada bezpośredniości, konwalidacja czynności procesowych, powtórzenie rozprawy głównej

Abstract

In the commented decision the Supreme Court presented the view that absence of any of the members of the court panel during the whole trial constitutes absolute grounds for reversing the judgment only if he or she was absent during evidentiary proceedings. The author agrees with this thesis. However, she points out that the Supreme Court took into account – while establishing that absolute grounds for reversal existed – whether the particular procedures conducted during the absence infringed the rights of the accused. The author does not approve of such an approach as leading to unnecessary relativity of absolute grounds for reversing the judgment.

Keywords

absolute grounds for reversing the judgment, principle of direct examination of evidence, validation of deficient trial procedures, repeat of the main trial

---

¹ OSNKW 2016, nr 9, poz. 61.

Teza: Nieobecność członka składu orzekającego sądu na całej rozprawie, w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.k.², nie obejmuje czynności podejmowanych przed przystąpieniem do rozpoznania sprawy.

1. Stan faktyczny i rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego

Głosowane postanowienie zapadło w wyniku rozpoznania kasacji obrońców trzech spośród piętnastu oskarżonych o czyny z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii i art. 258 k.k. Sąd odwoławczy po rozpoznaniu apelacji obrońców uchylił wyroki w stosunku do siedmiu oskarżonych, a w stosunku do kolejnych siedmiu – w tym skarżących – zmienił wyrok w ten tylko sposób, że obniżył wymierzone kary pozbawienia wolności. Zarzuty wywiedzionych kasacji wskazywały przede wszystkim na uchybienie polegające na nieuchyleniu przez sąd odwoławczy wyroku, mimo że sąd I instancji rozprawę odroczoną w dniu 20 kwietnia 2011 r. prowadził w dalszym ciągu na sesji w dniu 10 maja 2011 r. i w kolejnych wyznaczonych terminach, choć skład sądu uległ zmianie, co spowodowało w konsekwencji wydanie orzeczenia, pomimo faktu, iż jeden z członków składu nie był obecny na całej rozprawie głównej. Sąd Najwyższy nie przychylił się jednak do podniesionych zarzutów i kasację oddalił.

2. Uzasadnienie prawne stanowiska Sądu Najwyższego

W uzasadnieniu swojej decyzji Sąd Najwyższy wskazał dwie zasadnicze kwestie podlegające rozstrzygnięciu. W pierwszej kolejności należało bowiem rozstrzygnąć, czy rzeczywiście w sprawie doszło do prowadzenia rozprawy w dalszym ciągu, a nie od początku. W tym zakresie Sąd Najwyższy stwierdził, że rozprawa była wbrew twierdzeniom obrońców prowadzona od początku, co następuje *ex lege*, a mylne przekonanie obrońców, że doszło do uchybienia przez prowadzenie rozprawy w dalszym ciągu zostało spowodowane tym tylko, że ten sam sąd I instancji na wcześniejszym etapie tego samego procesu wydał – wobec wcześniejszej zmiany składu – stanowiące *superfluum* postanowienie o prowadzeniu rozprawy od początku.

Skoro Sąd Najwyższy przyjął, że w rozpatrywanej sprawie rozprawa była prowadzona od początku począwszy od 10 maja 2011 r., należało w drugiej kolejności rozstrzygnąć, czy doszło do powtórzenia wszystkich czynności, które powtórzenia wymagały, albowiem zgodnie z utrwalonym już stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale z dnia 30 września 1998 r., I KZP 13/98³ nie ma obowiązku powtarzania

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 ze zm.).

³ Uchwała SN z dnia 30 września 1998 r., I KZP 13/98, OSNKW 1988, nr 9–10, poz. 45.

„tych części poprzedniej rozprawy, w toku których nie dokonano w ogóle czynności dowodowych, choćby zapadły na nich istotne decyzje procesowe”. W stanie faktycznym sprawy na rozprawach w dniach 28 marca i 20 kwietnia 2011 r., a zatem poprzedzających zmianę składu orzekającego, dokonano następujących czynności: dopuszczono z urzędu dowód z opinii biegłego na okoliczność stanu zdrowia jednego z oskarżonych i jego zdolności do udziału w postępowaniu sądowym (co – jak stwierdził Sąd Najwyższy – było decyzją dla niego pozytywną); oddalono wnioski obrońców o uchylenie niezolacyjnych środków zapobiegawczych (za istotne w tym kontekście Sąd uznał przede wszystkim to, że wnioski takie mogą być wielokrotnie i w każdym czasie ponawiane); oddalono wniosek jednego ze skarżących obrońców o zwrot sprawy na podstawie uchylonego już art. 345 k.p.k. w celu uzupełnienia istotnych braków postępowania przygotowawczego. Wątpliwości Sądu Najwyższego wzbudziła jedynie konieczność powtórzenia ostatniej z czynności. W tym aspekcie Sąd Najwyższy stwierdził jednak, że z uwagi na konstrukcję wniosku obrońcy (który nie wykazywał żadnych braków postępowania przygotowawczego, a w istocie w ocenie SN zmierzał do poszukiwania materiału obciążającego oskarżonego po wyeliminowaniu przez sąd nagrań z kontroli rozmów) ponowne jego rozpoznanie z urzędu przez sąd w nowym składzie „mogłoby być odczytane jako działanie na niekorzyść oskarżonych, bez najmniejszych podstaw faktycznych i prawnych”. Nadto zaś z uwagi na pogląd wyrażony w cytowanej już uchwale SN o sygnaturze I KZP 13/98 wykluczone jest uznanie, że członek składu orzekającego nie był obecny na całej rozprawie, jeżeli był on obecny podczas prowadzenia wszystkich dowodów.

3. Nieobecność jednego z członków składu na całej rozprawie głównej jako bezwzględna przyczyna odwoławcza

O ile samo rozstrzygnięcie i konkluzja Sądu Najwyższego, że w sprawie nie zaistniała bezwzględna przyczyna odwoławcza, zasługują na aprobatę, o tyle zaprezentowany sposób argumentacji może budzić pewne zastrzeżenia. Zarówno co do postanowienia o zasięgnięciu opinii biegłego, jak i w przedmiocie wniosku z art. 345 k.p.k. Sąd Najwyższy zdecydował się bowiem na badanie i ocenę korzystności podjętych czynności dla oskarżonych. Rodzi się zatem wątpliwość, czy jest to okoliczność istotna z punktu widzenia konieczności powtórzenia czynności procesowych po zmianie składu, a w konsekwencji – ustalenia, czy w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

Uchybienie w postaci nieobecności jednego z członków składu orzekającego na całej rozprawie głównej zachodzi zawsze wówczas, gdy którykolwiek z sędziów lub ławników należących do składu albo z sędziów lub ławników dodatkowych, jeżeli miałby być

później do niego włączony, nie był obecny na jakimkolwiek fragmencie rozprawy głównej, w czasie którego ujawniano okoliczności stanowiące podstawę wyroku w myśl art. 410 k.p.k.⁴ Przepis art. 439 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.k. należy bowiem interpretować z uwzględnieniem jego celu, którym jest przede wszystkim zapewnienie realizacji bezpośrednio, tj. żeby wszyscy członkowie składu orzekającego rozstrzygający sprawę zetknęli się bezpośrednio ze wszystkimi okolicznościami ujawnionymi w toku rozprawy głównej⁵, które będą następnie stanowić przedmiot narady i podstawę ustaleń faktycznych. W orzecznictwie wyrażany był wprawdzie pogląd odmienny, bardziej rygorystyczny, zgodnie z którym bezwzględna przyczyną odwoławczą stanowi nieobecność na każdym fragmencie rozprawy od chwili jej wywołania do ogłoszenia wyroku⁶. Podobnie J. Izydorczyk wskazuje, że „dla wystąpienia omawianej przyczyny odwoławczej przewidzianej w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. nie ma znaczenia, w jakiej fazie rozprawy członek składu orzekającego nie był obecny i jak długo trwała jego nieobecność”⁷. Wydaje się jednak, że z uwagi na daleko idące skutki zaistnienia bezwzględnych przyczyn odwoławczych, powodujących przecież zawsze uchylene wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź umorzenie postępowania, oraz ich wyjątkowy charakter, bardziej trafne jest zawężające rozumienie przepisu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁸, zbieżne również z zasadą *exceptiones non sunt extendendae*.

Nie ulega natomiast wątpliwości, że wszystkie czynności dowodowe muszą zostać przeprowadzone w obecności wszystkich członków składu orzekającego. Obowiązkowa jest również ich obecność w czasie odebrania danych osobopoznawczych oskarżonego

---

⁴ D. Świecki, [w:] *idem* (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II*, wyd. II, Wolters Kluwer, Warszawa 2015, s. 147–149. Podobnie, jak się wydaje, D. Karczmarska, *Bezwzględne przyczyny odwoławcze a dopuszczalność konwalidacji orzeczenia*, [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 794–795, 797. Por. jednak wyrok SN z dnia 14 lutego 2001 r., V KKN 368/00, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 2006, w którym wyrażono pogląd, że bezwzględna przyczyną odwoławczą stanowi również nieobecność jednego z członków składu na ogłoszeniu wyroku.

⁵ Tak SN m.in. w: wyroku z dnia 11 sierpnia 1999 r., V KKN 229/99, OSNKW 1999, nr 9–10, poz. 60; wyroku z dnia 1 sierpnia 2007 r., IV KK 150/07, LEX nr 296714; postanowieniu z dnia 2 marca 2009 r., V KK 319/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 49.

⁶ Wyrok SN z dnia 14 grudnia 2001 r., II KKN 283/01, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2002, nr 9, poz. 9.

⁷ J. Izydorczyk, *Granice orzekania sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010, s. 227.

⁸ Zob. S. Steinborn, J. Grajewski, [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. [dostęp: 14.07.2017], których zdaniem bezwzględna przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. ma miejsce wówczas, gdy choćby jeden z członków składu orzekającego nie był obecny podczas czynności, które ze swej istoty mogą być przeprowadzone wyłącznie na rozprawie, tj. podczas rozpoczęcia przewodu sądowego, przeprowadzania dowodów w toku przewodu sądowego, wysłuchania głosów stron. W literaturze powszechnie przyjmuje się, że zamknięty katalog bezwzględnych przyczyn odwoławczych nie może być interpretowany rozszerzająco, gdyż jest to regulacja wyjątkowa – zob. J. Izydorczyk, *op. cit.*, s. 216; H. Paluszkiwicz, *Sporządzanie środków odwoławczych w postępowaniu karnym*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 114.

w fazie wstępnej rozprawy, a także głosów stron i wyrokowania⁹. Nie zachodzi natomiast bezwzględna przyczyna odwoławcza w razie nieobecności niektórych członków w czasie podejmowania decyzji incydentalnych lub czynności porządkowych (np. w czasie sprawdzania obecności czy podejmowania decyzji o odroczeniu rozprawy). W piśmiennictwie słusznie bowiem podniesiono, że wskazane w art. 439 § 1 k.p.k. uchybienia dotyczyć mają „zaskarżonego orzeczenia”, a nie decyzji incydentalnych wydawanych w toku postępowania¹⁰. Uchybienia przy podejmowaniu decyzji incydentalnych wywoływałyby jedynie konieczność uchylenia tych właśnie decyzji, o ile byłyby one zaskarżalne. Pogląd ten znajduje odzwierciedlenie w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który do tychczas przyjmował m.in., że nie powoduje konieczności uchylenia orzeczenia podjęcie bez udziału niektórych członków składu postanowienia o wyznaczeniu sędziego do przeprowadzenia oględzin¹¹.

Jednocześnie należy podkreślić, że nie ma znaczenia dla zaistnienia uchybienia, jakiego rodzaju czynności dowodowe zostały przeprowadzone pod nieobecność jednego z członków składu. W szczególności nie ma znaczenia wynik przeprowadzonej czynności dowodowej oceniany z punktu widzenia interesów oskarżonego (na marginesie jedynie warto zauważyć, że wątpliwości budziłyby kryteria tej oceny, zwłaszcza że na etapie zmiany składu orzekającego sąd nie może powziąć już przekonania o korzystnym bądź nie wyniku określonych czynności dla oskarżonego). Uchybienie nie traci charakteru bezwzględnej przyczyny odwoławczej, choćby nie naruszało interesów strony skarżącej wyrok. Wynika to z samej istoty pojęcia bezwzględnej przyczyny odwoławczej, którą zgodnie definiuje się w doktrynie jako tak rażące uchybienia zasadom prawidłowego procedowania, że – niezależnie od rzeczywistego czy potencjalnego wpływu na treść orzeczenia – czynią one wyrok niesprawiedliwym z uwagi na fakt jego wydania w nierzetelnym procesie¹². Niedopuszczalne jest jakiegokolwiek relatywizowanie bezwzględnych przyczyn odwoławczych z uwagi na wynik procesu czy – w badanym wypadku – z uwagi na wynik konkretnej czynności dowodowej. Co do zasady w razie stwierdzenia bezwzględnej przyczyny odwoławczej, w tym wskazanej w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., bez znaczenia pozostaje rodzaj zaskarżonego orzeczenia i kierunek jego zaskarżenia. Kierunek zaskarżenia orzeczenia ma znaczenie tylko dla oceny obowiązywania tzw. pośredniego zakazu *reformationis in peius*, czyli zakazu pogarszania sytuacji oskarżonego w postępowaniu ponownym, toczącym się po uchyleniu zaskarżonego orzeczenia¹³. Jeżeli bowiem orzeczenie zostało zaskarżone jedynie na korzyść oskarżonego, a następnie

⁹ D. Świecki, [w:] *idem* (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, s. 147.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Cytowany już wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 1999 r., V KKN 229/99.

¹² D. Świecki, *Apelacja w postępowaniu karnym*, LexisNexis, Warszawa 2012, s. 233.

¹³ *Ibidem*, s. 226.

uchylone z powodu bezwzględnej przyczyny odwoławczej, to w postępowaniu ponownym nie może zapaść orzeczenie surowsze niż pierwotnie. Dodatkowo rodzaj zaskarżonego orzeczenia ma znaczenie w razie stwierdzenia jednej z bezwzględnych przyczyn odwoławczych wskazanych w art. 439 § 1 pkt 9–11 k.p.k., z powodu których – zgodnie z art. 439 § 2 k.p.k. – wyrok może zostać uchylony jedynie na korzyść oskarżonego, choćby nawet kierunek jego zaskarżenia był przeciwny. W literaturze trafnie podnosi się, że uchyleniu z przyczyn wskazanych w art. 439 § 1 pkt 9–11 k.p.k. nie podlega orzeczenie uniewinniające, bowiem po ponownym przeprowadzeniu postępowania wydane mogłoby być jedynie orzeczenie tożsame, a to właśnie z uwagi na pośredni zakaz *reformationis in peius*¹⁴.

4. Wnioski końcowe

Przenosząc powyższe uwagi na grunt głosowanego orzeczenia, należy wskazać, że rzeczywiście nie wymagały powtórzenia po zmianie składu orzekającego decyzje procesowe podjęte w pierwotnym składzie, a dotyczące dopuszczenia dowodu z opinii biegłych oraz rozstrzygnięcia wniosków o uchylenie środków zapobiegawczych i o zwrot sprawy do postępowania przygotowawczego celem jego uzupełnienia. Nie są to bowiem ze swej istoty czynności wymagające powtórzenia, skoro nie doszło w ich trakcie do ujawnienia okoliczności, które miałyby następnie stanowić podstawę rekonstrukcji stanu faktycznego na etapie wyrokowania. Nie jest możliwe ani celowe powtórne podejmowanie w razie zmiany składu orzekającego wszystkich czynności procesowych; S. Steinborn przytacza w tym kontekście trafne przykłady: niepowtarzalnej decyzji o wydaleniu publiczności z sali rozpraw w konkretnym dniu lub postanowienia o przedłużeniu tymczasowego aresztowania¹⁵, stwierdzając przy tym, że „trudno doszukiwać się uchybienia w [incydentalnej – przyp. autorki] decyzji procesowej, jeśli już po jej wydaniu następuje zmiana składu orzekającego”¹⁶. Ponowne rozpoznanie choćby wniosku o uchylenie środka zapobiegawczego tak czy inaczej nie odniosłoby skutku wstecznego, skoro od chwili jego pierwotnego rozpoznawania środek był wciąż wykonywany; nie bez znaczenia pozostaje również możliwość złożenia ponownego wniosku w każdym czasie (art. 254 § 1 k.p.k.), a także ciążyący na organie prowadzącym postępowanie obowiązek uchylenia środka z urzędu, z chwilą gdy ustały przyczyny jego zastosowania lub powstały przyczyny uzasadniające jego uchylenie lub zmianę (art. 253 § 1 k.p.k.).

¹⁴ J. Izydorczyk, *op. cit.*, s. 218–219.

¹⁵ S. Steinborn, *Konwalicja wadliwej rozprawy oraz częściowe uchylenie wyroku w świetle bezwzględnych przyczyn odwoławczych z art. 439 § 1 k.p.k. (na marginesie wyroku Sądu Najwyższego z 21 listopada 2001 r., III KKN 81/01)*, „Palestra” 2003, nr 5–6, s. 78–82.

¹⁶ *Ibidem*, s. 80.

W odniesieniu do wydawania przez pierwotny skład orzekający postanowień dowodowych czy w przedmiocie środków zapobiegawczych należy również zwrócić uwagę, że w czasie odroczenia lub przerwy w rozprawie mogą one być przecież wydawane na posiedzeniu, na którym dopuszczalne jest orzekanie w innym składzie niż rozpoznający sprawę i nie stanowi to w ogóle uchybienia procesowego¹⁷. Dlatego też trudno podjęcie tożsamej decyzji nie na posiedzeniu, lecz na rozprawie, w składzie, który na posiedzeniu byłby dopuszczalny, traktować w kategoriach bezwzględnej przyczyny odwoławczej. Trafnie zatem w głosowanym postanowieniu Sąd Najwyższy przyjął, że nie stanowiła bezwzględnej przyczyny odwoławczej nieobecność członków składu ostatecznie rozpoznających sprawę przy rozpatrywaniu wniosków o uchylenie środków zapobiegawczych, o zwrot sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego, a także w składzie wydającym postanowienie o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego.

Nie zasługuje jednak na aprobatę to, że w rozważaniach Sądu Najwyższego pojawił się problem oceny, czy czynności przeprowadzone pod nieobecność niektórych członków składu były korzystne dla oskarżonego, czy też nie. Jak wyżej wskazano, do istoty bezwzględnych przyczyn odwoławczych należy całkowita niezależność od wpływu na treść orzeczenia¹⁸. Nie budzi wątpliwości, że nie ma także znaczenia dla stwierdzenia, czy zaistniała bezwzględna przyczyna odwoławcza, stosunek stwierdzanego uchybienia do interesów procesowych oskarżonego. Powyższe rozumowanie Sądu Najwyższego prowadzi w konsekwencji do niebezpiecznego relatywizowania bezwzględnych przyczyn odwoławczych, a w konsekwencji stwarza ryzyko powstania niespójności w orzecznictwie sądów powszechnych w tak kluczowym zakresie. Wprawdzie w głosowanym postanowieniu badanie przez Sąd Najwyższy powyższych okoliczności nie wpłynęło w żaden sposób na treść orzeczenia, gdyż z innych przyczyn bezwzględna przyczyna odwoławcza nie zaistniała, należy jednak z całą mocą podkreślić, że uwzględnianie takich kryteriów przy ustalaniu istnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej nie jest dopuszczalne.

---

¹⁷ *Ibidem*, s. 79–80; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 231–232; W. Grzeszczyk, *Postępowanie dowodowe na rozprawie odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 3, s. 21.

¹⁸ H. Paluszkiwicz, *op. cit.*, s. 115; D. Świecki, *Apelacja...*, s. 224.

Bibliografia

Źródła

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 ze zm.).
- Uchwała SN z dnia 30 września 1998 r., I KZP 13/98, OSNKW 1988, nr 9–10, poz. 45.
- Wyrok SN z dnia 11 sierpnia 1999 r., V KKN 229/99, OSNKW 1999, nr 9–10, poz. 60.
- Wyrok SN z dnia 14 lutego 2001 r., V KKN 368/00, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 2006.
- Wyrok SN z dnia 14 grudnia 2001 r., II KKN 283/01, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2002, nr 9, poz. 9.
- Wyrok SN z dnia 1 sierpnia 2007 r., IV KK 150/07, LEX nr 296714.
- Postanowienie SN z dnia 2 marca 2009 r., V KK 319/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 49.
- Postanowienie SN z dnia 7 czerwca 2016 r., V KK 30/16, OSNKW 2016, nr 9, poz. 61.

Literatura

- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Grzeszczyk W., *Postępowanie dowodowe na rozprawie odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 3.
- Izydorczyk J., *Granice orzekania sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.
- Karczmarzka D., *Bezwzględne przyczyny odwoławcze a dopuszczalność konwalidacji orzeczenia* [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Paluszkiewicz H., *Sporządzanie środków odwoławczych w postępowaniu karnym*, C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Paprzycki L.K. (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el.
- Steinborn S., *Konwalidacja wadliwej rozprawy oraz częściowe uchylene wyroku w świetle bezwzględnych przyczyn odwoławczych z art. 439 § 1 k.p.k. (na marginesie wyroku Sądu Najwyższego z 21 listopada 2001 r., III KKN 81/01)*, „Palestra” 2003, nr 5–6.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II*, wyd. II, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Świecki D., *Apelacja w postępowaniu karnym*, LexisNexis, Warszawa 2012.